

ЦЕФТА - ФАКТОР УНАПРЕЂЕЊА АГРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ СА АКЦЕНТОМ НА УЛОГУ ПРИВРЕДНИХ КОМОРА У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ СПОРАЗУМА

Увод

Споразум о слободној трговини у централној Европи (ЦЕФТА) ће заменити све билатералне споразуме, који се данас примењују у региону југоисточне Европе. Очекује се да ће споразум ступити на снагу средином 2007. године. Закључивањем ЦЕФТА остварен је услов за равномернији и бржи привредни развој, усклађивање регулативе са ЕУ и СТО, повећање инвестиција, конкурентности и извоза, тиме запослености и порасту стандарда. Све су то неопходни предуслови за брже и лакше приближивање ЕУ и укључење у међународну трговину. Као потврда да је ЦЕФТА добра припрема за улазак Србије у ЕУ је и чињеница да су Словенија, Пољска, Чешка, Словачка, Мађарска, а затим и Бугарска и Румунија као чланице ЦЕФТА, постале и пуноправне чланице ЕУ.

Положај агро сектора Србије у међународним интеграцијама

Агропривреда у Републици Србији има велики значај па је стога неопходно прилагођавање укупног аграрног система како би била у стању да уђе у конкурентску борбу на међународном тржишту. На путу међународних интеграција агропривреда Србије се налази пред двоструким изазовом. Прво, креаторима аграрне политике наметнута је потреба ургентног усаглашавања аграрне подршке са захтевима Светске трговинске организације (СТО). Друго, захтеви Европске уније у погледу модела подршке пољопривреде су стриктни.¹ Предприступни програми су дизајнирани на начин да омогуће комплетну хармонизацију домаће аграрне политике са Заједничком аграрном политиком ЕУ.

Агропривреда Србије је битно подручје на коме се инсистира у контексту прикључивања Србије међународним интеграционим процесима. Постепено прерастање аграрне у политику руралног развоја стратешки је одговор на наметнута ограничења. Истовремено, систематска решења везана за финансирање активности у агросектору последњих деценија претрпела су значајне промене. Оне су настале као последица настојања да се оствари већи степен либерализације економских токова унутар агропривреде. С тим у вези, реформа аграрне политике

---

¹ Закић, З., Стојановић, Ж. (2006): *Међународне интеграције и агропривреда Србије у транзицији*, Економски видици, ХИ, Бр. 2, стр. 330.

подразумева реалоцирање постојећих субвенција које су углавном одређене ка подручју текућег функционисања ка развојним субвенцијама.

Планирана бесповратна средства и субвенције инпута односе се на одређене производе, док су кредити из буџета неутралног карактера. Будући да је субвенционисање изричито забрањена мера домаће подршке пољопривреди у контексту захтеваних реформи од стране СТО, предвиђено је њихово постепено укидање. Спремност развијених и мање развијених земаља да се учини радикалан заокрет у начину вођења аграрне политике наговештен је усвојеним Споразумом о пољопривреди Уругвајске рунде преговара СТО (The Uruguay Round Agreement on Agriculture – URAA). Споразум је предвидео значајну редукцију државног интервенционизма у домену производње и промета пољопривредних производа.² Промена структуре и смањење аграрне подршке предложена је у циљу стварања амбијента који подстиче раст конкурентности на међународном нивоу.

При сагледавању конкурентности и стратешких могућности развоја агроиндустрије наше земље које би биле усклађене ширењу тржишта ЕУ, треба полазити од неколико важних момената:³

- прво, да се под утицајем ширења ЕУ мења структура њеног унутрашњег тржишта;
- друго, да се мењају захтеви за државном регулативом у погледу подстицања раста пољопривредне производње као битне гране у структури агроиндустрије;
- треће, да се повећањем броја земаља као чланица ЕУ, мења и положај пољопривреде и агроиндустрије у зависности од развијености ових делатности у земљама које се интегришу у ЕУ.

Европска унија се 1. маја 2004 проширила укључивши Кипар, Чешку Републику, Естонију, Летонију, Литванију, Мађарску, Малту, Пољску, Словачку и Словенију. Пољопривредни произвођачи земаља нових чланица имају пун и непосредан приступ мерама тржишта ЦАП, које помажу стабилизацији и повећању њихових прихода, а постоји и специјално усвојен пакет о руралном развоју за нове чланице ЕУ. Заједничка аграрна политика Европске уније се мора усмеравати као једна интегрисана политика која доприноси осталим елементима друштвене политике, пре свега у правцу развоја руралних подручја. Ово је свакако значајна одредница будућег развојног концепта аграра Србије. Политика која се на овај начин заговара захтева систематизацију следећа четири елемента:⁴

- стабилизација тржишта (Market stabilisation – MS);
- надокнаде за еколошки и културни амбијент (Environmental and cultural landscape payments –ECLP);
- иницијативу за рурални развој (Rural development incentives –RDI);

² Закић, З., Стојановић, Ж. (2006): *Међународне интеграције и агропривреда Србије у транзицији*, Економски видови, ХИ, Бр. 2, стр. 331.

³ Симић, Ј., Стевановић, С. (2004): *Ограничења и стратешке могућности прилагођавања развоја агроиндустрије Србије и Црне Горе тржишту Европске уније*, Економски анали, Економски факултет, Београд, стр. 333.

⁴ Његован, М., З. (2003): *Оквири за европску интеграцију пољопривреде Србије*, Пољопривреда и рурални развој у европским интеграцијама, Пољопривредни факултет, Београд, стр. 93.

- издвајања за помоћ у прилагођавању током транзиционг периода (Transitional adjustment assistance –TAA).

Данашња САР одражава скоро пола века дуге измене приоритета. Почетни циљ да се повећа производња хране, скоро без обзира на трошкове, замењен је контролисањем вишка производње и прекомерних трошкова. Такође, сада се врши преусмеравање ка испуњавању низа разних друштвених и еколошких циљева кроз механизме који су се знатно раздвојили од производње. Ниједан од прокламованих циљева у потпуности не задовољава тренутни циљ Србије, а то је завршавање процеса транзиције у тржишну економију и стварање ефикасног и конкурентног пољопривредног сектора, истовремено узимајући у обзир актуелне друштвене и еколошке проблеме. ЦАП носи главни легат из прошлости која је била оријентисана на производњу. Док нова једнократна плаћања пољопривредним поседима нису повезана са тренутном производњом, износ који сваки пољопривредни произвођач добије одражава његова претходна директна примања везана за намирнице, које су саме у великој мери настале као компензација за смањење у подршци цена. Због тога директна плаћања код 15 земаља “старих” чланица још увек су чврсто везане за производњу пољопривредних намирница у прошлости него за тренутну производњу еколошке или друштвене робе.

Може се рећи да је транзиција од пољопривредне политике у социјалну, руралну и еколошку политику непобитно отпочела, али је далеко од завршетка. ЦАП је још увек прилично скупа политика, на коју иде нешто испод 50% централног буџета ЕУ (мада много мањи проценат националних буџета). Усмеравање тако високог процента националног дохотка, а тиме и ресурса, у пољопривредни сектор и стварање послова ван пољопривредног поседа (фарме), биће од суштинског значаја ако Србија треба да постигне свој циљ повећања величине просечног пољопривредног поседа и смањење броја пољопривредних поседа и пољопривредника. Садашња ситуација у аграрној политици одликује се, у основи, усвајањем битних елемената одговарајуће политике Уније, уз једну веома велику разлику: финансијски потенцијал Србије неупоредиво је мањи него Уније, тако да то битно ограничава домете подршке.⁵

Заједничка средства из ЦАП Србија ће почети да добија када постане члан ЕУ. Вероватно је да ће постојати значајан период транзиције пре него што Србија добије пуне бенефиције од ЦАП: за десет нових чланица ЕУ утврђено је да ће овај период транзиције трајати десет година, од 2004. до 2013. године. Последице, могуће је да Србија неће добити пуне бенефиције од система ЦАП из заједничког буџета пре 2020. За сада, порески обвезници Србије сnose пуне трошкове помоћи својој пољопривреди. Међутим, јасно је да будућност Србије лежи у Европској унији, и да будућност њене пољопривреде лежи у ЦАП.⁶

У периоду док се Србија припрема за придруживање Европској унији, заједничка пољопривредна политика ће условити следеће промене:

⁵ Ивановић, П.,С., Богавац, В. (2003): *Усаглашавање аграрне политике Србије са заједничком аграрном политиком Европске уније и Светске трговинске организације*, Институционалне реформе и транзиција агропривреде у Републици Србији, Економски факултет, Београд, стр. 181.

⁶ www.minpolj.sr.gov.yu

- реформе сектора намирница, као што су млечни производи, шећер и воће и поврће. Неке од њих су већ у току, са недавно најављеном реформом сектора шећера што има непосредне импликације на Србију;
- финализацију “Doha runde” Светске трговинске организације, која доноси повећани притисак да се смање или чак у потпуности елиминишу субвенције за извоз. Ово ће довести до тога да ће бити немогуће одбрани постојање многих данашњих система “организација заједничког тржишта”, и захтеваће или пун прелазак на светске цене или снажна квантитативна ограничења да би се производња у ЕУ држала на нивоима домаће потрошње. У већини случајева изабрана опција биће прелазак на светске цене, што значи да ће тарифни режим ЕУ који Србија евентуално усвоји бити много либералнији него што је сада;
- могући изазови СТО у погледу система директних плаћања “плава кутија”, вероватно ће захтевати да ЕУ ослаби везу са производњом у прошлости и да усмери плаћања директно на мерљиве социјалне и еколошке циљеве;
- даље поједностављивање неких елемената система директног плаћања, са импликацијама на врсту административних структура које ће Србија морати да уведе.

Политика подршке пољопривреди и трговини направљена је тако да испуни потребе Србије, из сопствених ресурса, уз истовремено праћење смера који ће се евентуално конвергирати са смером Заједничке пољопривредне политике. Заједничка будућност ка којој иду агропривреде Србије и ЕУ јесте ефикасна, тржишно орјентисана производња, она у којој питања као што су безбедност хране, заштита животне средине, и начини држања животиња заузимају значајно место, и која доприноси општем развоју руралног друштва.

Анализа извоза пољопривредних производа из Србије

Извоз пољопривредних производа представља врло значајну привредну активност. Његов значај произилази из економског и нутритивног значаја пољопривредних производа, али и њиховог релативно великог утицаја на ниво и кретања укупне спољнотрговинске размене. Земље у чијем у извозу доминирају примарни и полупрерађени производи имају неповољну извозну структуру и нижи ниво конкурентности. У таквим условима цене примарних производа су ниже и нестабилне, а ушечће и значај ових производа у међународном промету константно опадају. С друге стране, земље које извозе квалитетне финалне-индустријске производе, односно производе више фазе прераде базиране на савременој технологији, са знатно већом додатном вредношћу, имају повољну извозну структуру и виши ниво конкурентности. Истовремено, земље са оваквом робном структуром успешно наступају, односно реализују своје производе и на тржиштима економски развијених земаља., чиме додатно увећавају зараду и још више подстичу своју конкурентност на међународном тржишту.⁷

⁷ Ђоровић, М., Милановић, М., Лазић, В. (2003): *Билансна анализа спољнотрговинске размене пољопривредних производа*, Пољопривреда и рурални развој у европским унтеграцијама, Пољопривредни факултет, Београд, стр. 6.

Учешће примарних производа у међународној размени непосредно после Другог светског рата било је незнатно изнад 50%, док је то учешће данас опало на око 20%. Према пројекцијама Светске банке и Светске трговинске организације цене примарних производа на међународном тржишту ће и наредних десет година бити на релативно ниском нивоу, уз даљи пад учешћа ових, а пораст финалних-индустријских производа у промету. У посматраном периоду зауставио се процес технолошког развоја и опала је продуктивност рада. Последишно, дошло је до неповољних структурних промена у спољнотрговинској размени, како укупне привреде, тако и пољопривреде.

Текуће стање привредне и пољопривредне основе Србије карактерише пре свега технолошко-економско заостајање већине инсталираних капацитета, доминантна заступљеност традиционалне индустријске продукције (тзв. стандардизовани производи), прилично дисперзиван извозни асортиман (без постојања препознатљивог производа) који је, уз то, у досадашњем периоду у значајном степену био намењен променљивим купцима и пласиран на ограниченом броју дестинација, што представља отежавајућу околност. Уколико се томе прикључи и чињеница о доминирајућој пословној пракси заснованој на традиционалном спољнотрговинском концепту (тзв. стратегија ниског интензитета), поставља се питање обухватности иницијалних заокрета у циљу приближавања актуелним трендовима на светском тржишту на платформи нове стратегије. Такође, додатно ограничење представљају и проблеми извесног заостајања у процесу приватизације, неразвијеност адекватних институција привредне инфраструктуре и незаокруженост банкарског система.

Дуго одсуство домаће економије односно индустријских предузећа са међународног тржишта (које је у међувремену претрпело значајне промене), представља значајан не само оперативни него и стратешки проблем, с обзиром на искуство из савремене пословне праксе да се однос креће у распону 1:3, у напору и трошковима предузећа између одржавања и освајања нових тржишта (потрошача).⁸

Спољну трговину пољопривредним производима је у периоду 2000-2004. године остварили просечан обим извоза од 446 милиона € и увоза од 562 милиона €, што значи просечан годишњи дефицит од 116 милиона €. У компарацији са 2000. годином, у посматраном периоду дошло је до раста извоза и увоза. Највећи спољнотрговински дефицит у трговини пољопривредним производима евидентиран је 2001. године и износио је 255 милиона €. Током 2006. године Србија је извезла пољопривредне и прехранбене производе вредне 1,26 милијарди долара, што је за 18,2 одсто више него у 2005. години. Суфицит у размени пољопривредних и прехранбених производа са иностранством износио је 355 милиона долара.⁹

Извоз хране и пољопривредних производа чинио је готово једну петину укупног извоза Србије. Највише је извезено кукуруза, за 170,7 милиона долара, следи шећер са 154,3 милиона долара, док је воћа и поврћа извезено за укупно 326 милиона долара, додаје се у саопштењу. Како се истиче, највеће учешће у увозу

---

⁸ www.ien.bg.ac.yu

⁹ www.pikbecej.co.yu

пољопривредних производа имали су дуван и дувански производи, чија је укупна вредност била 99,5 милиона долара, а следе сирова кафа са 50 милиона долара и банане 34,8 милиона долара. Повољни резултати српске пољопривреде у размени са иностранством последица преференцијалног статуса на тржишту Европске уније и либерализације трговине на Балкану. При томе, тржиште ЦЕФТА од 30 милиона потрошача за Србију има велики значај будући да се у робној размени са овом групом земаља остварује суфицит.

Од ступања на снагу Преференцијалног статуса у трговини са ЕУ Србија константно остварује суфицит у размени пољопривредно - прехранбених производа са овом асоцијацијом. Преференцијални статус омогућава извоз на тржиште ЕУ 85 одсто пољопривредних производа ослобођен свих дажбина, док се јунетина, вино и шећер налазе на режиму квота. У укупној размени пољопривредно - прехранбених производа Србије у 2004. години са светом ЕУ је учествовала са 49,2 одсто. Исте године удео извоза аграрних производа на тржиште ЕУ у укупном извозу пољопривредно - прехранбених производа из Србије био је на нивоу од 53 одсто. У трговини са ЕУ у области аграра суфицит се бележи непрекидно од 2000. године. Међутим, укупан извоз пољопривредних производа из Србије у ЕУ чини свега 0,7% укупног увоза ЕУ15, односно 0,2 % увоза ЕУ25, док укупан увоз пољопривредних производа у Србију чини 0,5% извоза ЕУ15, односно 1,0% извоза ЕУ25. Удео земаља Југоисточне Европе у извозу и увозу пољопривредних производа ЕУ приказан је у *Табели 1*.

Табела 1. Удео земаља Југоисточне Европе у извозу и увозу пољопривредних производа (дефиниција СТО) ЕУ у 2003. години

Земље ЈИЕ	Извоз ЕУ		Увоз ЕУ	
	ЕУ-15	ЕУ-25	ЕУ-15	ЕУ-25
Албанија	0,3	0,2	0,1	0,0
Босна и Херцеговина	0,3	2,5	0,1	0,1
Бугарска	0,5	0,5	0,7	0,6
Хрватска	0,9	2,1	0,5	0,7
Македонија	0,2	0,5	0,1	0,1
Молдавија	0,1	0,3	0,1	0,1
Румунија	0,9	3,0	0,7	0,5
СЦГ	0,5	1,0	0,7	0,2
Укупно ЈИЕ	3,7	10,1	3,0	2,3

Извор: www.minpolj.sr.gov.yu

Статистички подаци о обиму и структури извоза пољопривредних производа из Србије указују на неконкурентност домаће агропривреде, посматрано са становишта ценовних и неценовних елемената маркетинга. Иако званична статистика указује на позитивне трендове у спољнотрговинској размени пољопривредно-прехранбених производа из Србије, који су започели од 2002. године, важно је истаћи да је то превасходно резултат већег извоза сировина (житарица и шећера).

Улога привредних комора у имплементацији Споразума

Споразум ће омогућити земљама Региона да тргују под једнаким условима без обзира у којој су фази у процесу приступања ЕУ и СТО. Заснован је на одредбама СТО и правилима ЕУ, те се назива и “предворјем” ЕУ. Споразум доприноси хармонизацији односа у трговини унутар Региона за разлику од билатералних споразума који имају различите шеме либерализације. Нови ЦЕФТА Споразум обухватио је и либерализацију трговине услугама, питања инвестиција, јавних набавки, заштиту интелектуалне својине и друга. Такође, побољшан је механизам¹⁰ за решавање неспоразума и спорова до којих може доћи у току његове примене.

Могућност примене дијагоналне кумулације порекла робе у трговини између земаља у Региону и Региона са ЕУ, допринеће повећању производних и извозних капацитета и представљаће кохезиони фактор регионалне сарадње. При томе, једна од најважнијих предности новог споразума је у томе што ће Регион учинити знатно атрактивнијим за страна улагања. Споразумом се успоставља заједнички правни оквир за инвестирање у Регион, што ће бити опредељујући фактор за стране инвеститоре. У текућим условима глобалне трговине и глобалног светског тржишта за стране инвеститоре нису више довољне само реформе у трговини, односно либерализовани и добри трговински прописи већ је веома важно и интегрисано тржиште. ЦЕФТА 2006 допринеће да Западни Балкан и југоисток Европе у догледно време постану интегрисано подручје које ће имати свој препрознатљив економски идентитет.

Ефикасно функционисање заједничког тржишта, односно зоне слободне трговине захтева унутар регионалну кооперацију и повезивање. Неопходно је да се идентификују и међусобно препознају потенцијални ресурси у Региону. Привредне коморе су управо те чији је то главни задатак, путем сталне сарадње привредних комора земаља у региону, преко пословних савета, мешовитих комора, Асоцијације балканских комора и на билатералном и мултилатералном нивоу, већ се ради на таквом повезивању, а у наредном периоду ове ће се активности још више интензивирати и конкретизовати.

Потребно је да привредне коморе иницирају и координирају повезивање привреде путем стварања регионалних секторских организација (повезивање привреде у свим секторима и унапређење трговинских односа са земљама у региону; подстицање перспективе интеграције земаља региона ЈИЕ у светску економију; координирање рада између гранских удружења ПКС са привредним коморама региона). На тај начин ће се допринети јачању конкурентности појединих сектора привреде у Региону, њихово представљање и препознавање ван Региона, као и повезивање и интегрисање са сродним организацијама и асоцијацијама на нивоу ЕУ.

---

¹⁰ Заједнички комитет и Арбитражни трибунал.

Привредне коморе морају бити активни учесници у креирању регионалног производа, у организовању заједничког регионалног привредног наступа на трећим тржиштима и промоцији регионалне економије. Наиме, коморе морају бити активни учесници у стварању брэнда Региона. Информисање привредних субјеката, обучавање и иновирање њиховог знања и едукација пословних људи у складу са европским стандардима из различитих области пословања је област у којој привредне коморе већ доста раде.

Међутим, ову функцију привредних комора треба даље развијати и унапређивати. Све привредне активности везане за коришћење коридора, транспортне, шпедитерске, царинске, складишне, банкарске и друге, морају се унапредити. Последишно, унутар регионална сарадња, као и сарадња на нивоу привредних комора на плану унапређења ове, као и друге инфраструктуре је очекивана и неопходна.

Обавезе које произилазе из ЦЕФТА Споразума истичу неколико изузетно важних области у којима је потребна динамичнија улога комора¹¹.

Даља либерализација. Предвиђено је да се изврши постепена либерализација трговине услугама а на основу Општег Споразума о трговини услугама ГАТС-а. Такође је предвиђено да се до 01.05.2010. године изврши постепено отварање тржишта јавних набавки како би се остварио исти третман домаћих и страних добављача.

Заштита права интелектуалне својине. Стране у Споразуму су се обавезале да обезбеде адекватну и ефикасну заштиту права интелектуалне својине у складу са међународним стандардима и међународним конвенцијама. Познато је да ће Заједнички комитет разматрати резултате либерализације. Предложено је да привредне коморе у вези са овим питањима усагласе ставове и покрену иницијативе према својим владама.

Нецаринске препреке на нивоу региона. У циљу предузимања потребних активности на олакшавању трговине и транспорта са земљама југоисточне Европе и отклањању нецаринских баријера (било да се ради о традиционалним, техничким или административним), Привредна комора Србије је израдила упитник и софтвер за обраду упитника у циљу прикупљања, евидентирања и анализе нецаринских баријера.

Намера је да се утврде баријере ове врсте са којима се фирме из Србије сусрећу у трговини у Региону и да на основу тога упуте предлози и захтеви за њихово решавање и отклањање надлежним државним органима, као и другим институцијама (националним и међународним) које се баве проблематиком функционисања трговине у Региону. Имајући у виду негативна искуства у вези деловања нецаринских препрека при примени билатералних споразума указујемо на реалну опасност да се у случају наставка примене старих и увођења нових нецаринских баријера отежа примена ЦЕФТА 2006 у смислу очекиваних ефеката.

---

¹¹ www.pks.co.yu

У Привредној комори Србије је покренута иницијатива за формирање Форума комора ЦЕФТА земаља¹². Форум ће се бавити следећим темама: међусобно признавање сертификата, правила о пореклу робе-стална едукација, заједнички пројекти комора региона у циљу побољшања инвестиционе климе, регионални технолошки паркови, секторско повезивање индустрија региона. У организацији PKS у току је спровођење већег броја семинара о ЦЕФТА Споразуму (Правила о пореклу робе) по Регионалним привредним коморама. Примарни циљеви Еврокомора су¹³:

- стварање адекватног правног оквира привредних комора који би био најпогоднији за развој компанија,
- јачање способности привредних комора у Европи у пружању помоћи економском развоју држава чланица *Еврокомора* и припреме привреде земаља југоисточне Европе за пуноправну интерграцију у ЕУ.

Према презентованим резултатима пројекта РЕЦОО (Регионални развој кроз унапређење компетентности и сарадње) у Привредној комори Србије на конференцији "Пословна сарадња у југоисточној Европи и повећање конкурентности на тржишту ЕУ", након његове двогодишње имплементације основано је шест бизнис сервис центара (Србија, Хрватска, Црна Гора, Босна и Херцеговина, Албанија, Македонија,) за пословне услуге, са циљем да се олакша пут бизниса у Региону. У југоисточној Европи пројекат спроводи консултантска организација *ILTS GmbH* из Ротенбурга у сарадњи са локалним партнерима. Уређивање ових бизнис центара истовремено представља и подстицање трговине ван граница југоисточне Европе, као и унапређење компетенција малих и средњих предузећа за приступ страним тржиштима.

Закључак

Нови споразум ЦЕФТА 2006. замениће постојећа 32 билатерална споразума о слободној трговини међу земљама југоисточне Европе и осигураће формирање једне зоне слободне трговине у региону. "ЦЕФТА 2006" је споразум у складу са правилима Европске уније и Светске трговинске организације. Закључење ЦЕФТА Споразума ће бити од велике користи за Републику Србију. Несумњиво је да је подручје ЦЕФТА атрактиван Регион за инвестирање у који вреди улагати и који ће унапредити међусобну регионалну сарадњу. Србија може да у оквиру ЦЕФТА Споразума постане "комерцијални центар" Западног Балкана и атрактивно место за стране директне инвестиције. Она као динамична земља може да постане и

---

¹² Представници привредних комора југоисточне Европе на састанку председништва EUROCHAMBRES-а одржаног 9. фебруара ове године у Београду су се сложили да је неопходно извршити анализу позитивних и негативних ефеката примене ЦЕФТА Споразума на привредне субјекте, након чега би привредне коморе могле организовати форуме на тему превазилажење проблема у спровођењу Споразума, и пружању помоћи у укључивању привредних субјеката у ЦЕФТА. Тада је закључено да се покрене формирање Сталног Форума комора ЦЕФТА чланица са циљем размене мишљења о начинима и програмима подршке привредних комора у спровођењу обавеза из ЦЕФТА Споразума. Такође и утврђивања заједничких пројеката унапређења предузетништва, конкурентности и иновација у ЦЕФТА региону.

¹³ www.pks.co.yu

регионални гарант економског просперитета. Србија настоји да се што пре укључи у ЕУ, а следећи кораци на том путу су потписивање Споразума о стабилизацији и придруживању и добијању статуса земље кандидата за улазак у ЕУ. Цео Регион ће захваљујући ЦЕФТА Споразуму постати знатно атрактивнији за страна улагања што треба да доведе до бржег повезивања са ЕУ. Српска привреда у том процесу имаће прилику да се такмичи на ширем европском тржишту и тиме добије стимуланс да постане успешнија, атрактивнија и конкурентнија.

Литература

1. Ђоровић, М., Милановић, М., Лазић, В. (2003): *Билансна анализа спољнотрговинске размене пољопривредних производа*, Пољопривреда и рурални развој у европским интеграцијама, Пољопривредни факултет, Београд.
2. Ивановић, П.,С., Богавац, В. (2003): *Усаглашавање аграрне политике Србије са заједничком аграрном политиком Европске уније и Светске трговинске организације*, Институционалне реформе и транзиција агропривреде у Републици Србији, Економски факултет, Београд.
3. Јовановић-Гавриловић, Б. (2004): *Концепт одрживог руралног развоја и његов значај за земље Европске уније и Србију*, Институционалне реформе и транзиција агропривреде у Републици Србији, Економски факултет, Београд.
4. Његован, М., З. (2003): *Оквири за европску интеграцију пољопривреде Србије*, Пољопривреда и рурални развој у европским интеграцијама, Пољопривредни факултет, Београд.
5. Симић, Ј., Стевановић, С. (2004): *Ограничења и стратешке могућности прилагођавања развоја агроиндустрије Србије и Црне Горе тржишту Европске уније*, Економски анали, Економски факултет, Београд.
6. Закић, З., Стојановић, Ж. (2006): *Међународне интеграције и агропривреда Србије у транзицији*, Економски видици, ХИ, Бр. 2.

www.ien.bg.ac.yu

www.minpolj.sr.gov.yu

www.pikbecej.co.yu

<http://ec.europa.eu/agriculture/capreform>

www.pks.co.yu

Kontakt – Институт за економику пољопривреде, Београд, Волгина 15

Телефон 011 2972 842

office@mail.iep.bg.ac.yu